

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

Πλάτωνος Πρωταγόρας, 324 A - C

Ενθα δὴ πᾶς παντὶ θυμουῖται καὶ νουθετεῖ, δηλὸν ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὐσης. Εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὦ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτό σε διδάξει ὅτι οἱ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῇ. Οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἔνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται• ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἔνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται - οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγέννητον θείῃ - ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα. Καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῇ• ἀποτροπῆς γοῦν ἔνεκα κολάζει. Ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν ὅσοι περ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι οἱ σοὶ πολῖται• ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετῇ. ὥς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκέως καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετῇ, ἀποδέδεικται σοι, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὥς γέ μοι φαίνεται.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Α. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε «Εί γὰρ ἐθέλεις..... ἔνεκα κολάζει»

(μονάδες 10)

Β1. Να αξιολογήσετε τη παιδευτική σημασία της τιμωρίας ως απόδειξη του διδακτού της αρετής.

(μονάδες 10)

2. Να συγκρίνετε την άποψη του Πρωταγόρα για την ποινή με την παλαιότερη αντίληψη της ανταπόδοσης (ποινή - τιμωρία, τίσις) εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές.

(μονάδες 10)

3. Με βάση το παρακάτω μεταφρασμένο απόσπασμα να αναφερθείτε στις βαθμίδες της αγωγής, της εκπαίδευσης, στην αρχαία Αθήνα και στους φορείς (ή παράγοντες) της αγωγής - εκπαίδευσης, τους θεμελιώδεις σκοπούς και τα παιδευτικά μέσα.

(μονάδες 10)

ΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Στην πραγματικότητα, αρχίζουν από την παιδική ηλικία να διδάσκουν και να νου-θετούν, συνεχίζοντας για όλη τη ζωή. Αμέσως μόλις αρχίσει να καταλαβαίνει ένα παιδί τι του λένε, και η παραμάνα του και η μητέρα του και ο παιδαγωγός του και

ο ίδιος ο πατέρας του αγωνίζονται γι' αυτό το πράγμα, για το πώς δηλαδή θα βελτιωθεί το αγόρι, διδάσκοντάς το για κάθε του πράξη και για κάθε του λόγο και εξηγώντας του ότι αυτό είναι δίκαιο και το άλλο άδικο, και ότι αυτό είναι καλό και το άλλο αισχρό, και αυτό όσιο και εκείνο ανόσιο, και ότι αυτά πρέπει να τα κάνεις και αυτά να μην τα κάνεις. Κι όταν ακούει με τη θέληση του, πάει καλά. Εάν όμως δεν υπακούει, τότε, με τις απειλές και τα χτυπήματα το «ισιώνουν», σαν δέντρο που λυγίζει και γέρνει. Κι ύστερα, όταν το στέλνουν στους δασκάλους, δίνουν εντολή να επιμεληθεί ο δάσκαλος περισσότερο την ευκοσμία των παιδιών, παρά τα γράμματα και τη μουσική. Και οι δάσκαλοι άλλωστε γι' αυτό φροντίζουν κυρίως. Και μόλις τα αγόρια μάθουν τα γράμματα και είναι σε θέση στο εξής να καταλάβουν ένα γραπτό κείμενο, όπως μέχρι τώρα καταλάβαιναν τον προφορικό λόγο, τα βάζουν, καθισμένα στα θρανία τους, να διαβάζουν δυνατά τα ποιήματα των μεγάλων ποιητών και τα αναγκάζουν να μάθουν απέξω αυτά τα έργα, στα οποία υπάρχουν πολλές συμβουλές, αλλά και αναλύσεις για τα πράγματα, και επαινοι και εγκώμια για τους αρχαίους ήρωες, προκειμένου το αγόρι να θελήσει να τους μιμηθεί και να έχει διάθεση να γίνει παρόμοιος. [...]

4. Γιατι ο Σωκράτης (και ο Πλάτων) ειρωνεύεται ιδιαίτερα τη διάλεξη ως φιλοσοφική μέθοδο; Για ποιο σκοπό τη χρησιμοποιούσαν οι σοφιστές;

(μονάδες 10)

5. Με ποιες λέξεις του κειμένου σχετίζονται ετυμολογικά οι λέξεις :καθηγητής, τρόπαιον, , ἔξις, κοινοβούλιον, οἷησις, παράθεσις.

(μονάδες 10)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΤΟ ΓΝΩΣΤΟ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

Α. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αν πράγματι θέλεις, Σωκράτη, να καταλάβεις τι σημαίνει επιτέλους το να τιμωρεί κανείς αυτούς που αδικούν, αυτό το ίδιο θα σε διδάξει ότι οι άνθρωποι βέβαια πιστεύουν πως η αρετή είναι κάτι που μπορεί να αποκτηθεί. Γιατί κανένας δεν τιμωρεί αυτούς που αδικούν έχοντας το νου του σ' αυτό και εξαιτίας αυτού, δηλαδή εξαιτίας του ότι κάποιος αδίκησε, εκτός αν κάποιος εκδικείται ασυλλόγιστα, όπως ακριβώς ένα θηρίο. Και αυτός που επιχειρεί να τιμωρεί σύμφωνα με τη λογική δεν παίρνει εκδίκηση για το αδίκημα που έχει διαπραχθεί - γιατί αυτό που διαπράχθηκε δε θα μπορούσε βέβαια να το κάνει να μην έχει γίνει - αλλά για το μέλλον, δηλαδή για να μην αδικήσει ξανά ούτε αυτός ο ίδιος που αδίκησε ούτε κανένας άλλος, που είδε ότι αυτός τιμωρήθηκε. Και αφού κάνει τέτοιες σκέψεις, πιστεύει ότι είναι δυνατόν να διδαχτεί η αρετή. Βέβαια τιμωρεί για να αποτραπεί η επανάληψη της αδικίας.

B1. Είναι δύσκολο, πράγματι, να αμφισβητήσει κανείς τη σχέση ανάμεσα στην παιδευτική σχέση των ποινών και στη διδαξιμότητα της αρετής: όποιος επιδιώκει με τις ποινές να σωφρονίσει το δράστη και τους δυνάμει δράστες αυτονόητα έχει αποδεχτεί ότι η αρετή διδάσκεται σε ένα βαθμό - όποιος πάλι επιβάλλει ποινές χωρίς τέτοιο σκοπό ή *αλογίστως*, χωρίς λογικό σκοπό, όπως τιμωρεί κανείς ένα θηρίο, μάλλον δεν πιστεύει το ίδιο. Το αποδεικτικό στοιχείο βασίζεται σε μια αυθαίρετη αρχή που χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας, το ότι δηλαδή η ποινή επιβάλλεται μόνο για σωφρονισμό και παραδειγματισμό, γιατί αυτό δεν ήταν απόλυτα παραδεκτό. Άρα έπρεπε πρώτα να αποδειχτεί και μετά να θεωρηθεί αποδεικτικό στοιχείο. Επιπλέον, ο Πρωταγόρας προσθετεί ότι όλοι οι άνθρωποι, και οι Αθηναίοι, επιβάλλουν τις τιμωρίες στους αδίκους, επειδή νομίζουν ότι η αρετή διδάσκεται και αποκτιέται με την επιμέλεια. Αλλά και εδώ το αίτιο δεν έχει αποδειχτεί. Έτσι ο σοφιστής χρησιμοποιεί το σόφισμα *λήψις του αιτουμένου*, κατά το οποίο χρησιμοποιεί για αποδεικτικό στοιχείο κάτι που το ίδιο χρειάζεται απόδειξη. Ύστερα απ' αυτά μπορούμε να πούμε ότι με το ο Πρωταγόρας είναι σαν να κοροϊδεύει τον εαυτό του.

2. Η έννοια της τιμωρίας δε θα χρησιμοποιηθεί από τον Πρωταγόρα με τη σημασία της αλογης και τυφλής εκδίκησης για την ανταπόδοση ενός αδικήματος που έχει συμβεί σε στο

παρελθόν, πράγμα που συμβαίνει μόνο στα άγρια ζώα, αλλά έχει παιδευτικό, σωφρονιστικό σκοπό. Η θέση αυτή του Πρωταγόρα αποτελεί πράγματι ρηξικέλευθη καινοτομία για την εποχή του, δεδομένου ότι η τιμωρία θεωρείται κατά την κοινή αντίληψη ως ανταπόδοση για την αδικία ή το έγκλημα που διαπράχθηκε. Η τιμωρία δηλαδή επιβάλλεται ως μέσο διορθωτικό, για να συνετιστεί ο άδικος και να παραδειγματιστούν οι υπόλοιποι. Η διάκριση που κάνει ο Πρωταγόρας ανάμεσα στον εκδικητικό (*τιμωρείται*) και το σωφρονιστικό(*κολάζει*) χαρακτήρα των ποινών αποτελεί μια σπουδαία κατάκτηση του νομικού πολιτισμού, η οποία ήδη βλέπουμε να υπάρχει στο νου κάποιων φωτισμένων ανθρώπων δύο χιλιετίες πριν το Διαφωτισμό. Βέβαια θα ήταν υπερβολή να υποστηρίξει κανείς ότι αυτή η κατάκτηση έγινε και πράξη στο δίκαιο της εποχής —ακόμη και σήμερα πολλοί άνθρωποι αλλά και νόμοι εξακολουθούν να προκρίνουν τον εκδικητικό/ανταποδοτικό χαρακτήρα των ποινών έναντι του σωφρονισμού. Ωστόσο, όταν επικαλείται ο Πρωταγόρας τη σωφρονιστική σκοπιμότητα των ποινών, δεν επικαλείται την αθηναϊκή πραγματικότητα αλλά το ιδανικό.

3. Ο Πρωταγόρας παρουσιάζει συνοπτικά το εκπαιδευτικό σύστημα της Αθήνας κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ. Αναφέρονται οι βαθμίδες και οι βασικοί φορείς της αγωγής, σκιαγραφείται η φιλοσοφία του συστήματος και επισημαίνονται οι επιμέρους στόχοι και τα παιδευτικά μέσα. Πρόκειται για ένα εκπαιδευτικό σύστημα ανοιχτό, χωρίς αυστηρά, προκαθορισμένα όρια, που έχει αφεθεί στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Η μόνη παρέμβαση της πολιτείας είναι ο έλεγχος της συμπεριφοράς των παιδιών και των πολιτών, ο έλεγχος δηλαδή των αποτελεσμάτων της αγωγής. Τα πρόσωπα που ασκούσαν παιδευτικό ρόλο στα πλαίσια αυτού του συστήματος είναι συνοπτικά τα εξής:

- Ο **παιδαγωγός**, ένας δούλος κατά κανόνα, που συνόδευε το παιδί συνήθως, το συμβούλευε αλλά και το τιμωρούσε, ακόμη και σωματικά, για σωφρονισμό. Εύλογο είναι ότι παιδαγωγούς είχαν μόνο οι εύποροι.
- Οι **διδάσκαλοι**, δηλαδή ο **γραμματιστής**, που δίδασκε ανάγνωση, γραφή και αριθμητική, ο **κιθαριστής**, που δίδασκε μουσική, και ο **παιδοτρίβης**, που γύμναζε τα παιδιά σωματικά.
- Την ανώτερη βαθμίδα της εκπαίδευσης την ανέθεταν στους **σοφιστές**, τους **φιλοσόφους** και τους **ρητοροδιδασκάλους**.

4. σχολικό βιβλίο, σελ. 57 : « Αντίθετα.....η αναζήτηση της αλήθειας.»

5. καθηγητής: ήγουμένων

Τρόπαιον: άποτροπής

έξις: έχων

κοινοβούλιον: συμβουλευόντος

οΐησις: οιωνται

παράθεσις : θειη